

Ádám Szilamér

AKIK MARADTAK

Hogyan lehet a rendszerváltozást a lehető legkevesebb sérüléssel, sérelemmel és konfliktussal átvészelni, hogyan néz ki egy székelyföldi kis falu mikrotársadalma, és kinek szurkol egy román felmenőkkel is rendelkező magyar ugyanebben a helységben, ha a faluban a román–magyar válogatott focimeccs közös megnézésére gyűlnek össze? Meg lehet-e bocsátani a helyi, jelentős politikai befolyással rendelkező gazdag fiatalnak, ha felelőtlen-ségből megöli a családot? Bűnt követ-e el a köztisztviselőként álló ember, ha pusztán az izgalom kedvéért elemel egy körömvágót? Hogyan lehet megküzdeni az öregedő test hanyatlásával, és meg lehet-e szokni a halál hűvös közelségét? Ilyen és ehhez hasonló kérdéseket vet fel folyamatosan legújabb kötetében¹ Lőrincz György, aki tragikus, olykor komikus sorsokon, helyzeteken keresztül egy – többnyire felismerhető – erdélyi magyar kisváros életét mutatja be, olyan történetek által, melyek az itt – vagy hasonló szerkezetű településeken – élők számára mind ismerősek lehetnek. Ugyanakkor nem szükséges a referenciális olvasat ahhoz, hogy Lőrincz György írásai befogadhatók legyenek, hiszen történeteiben olyan emberi érzések és konfliktusok jelennek meg, melyek mindenki számára kapcsolódási pontot jelenthetnek.

A kötet szövegei témájukban rendkívül változatosak, ahogyan azt már a felfeztetőben is megemlítettem, a székelyföldi kisvárosi élet számos helyzetével megismerkedhetünk. Rögtön az első szöveg, ami

1 Lőrincz György: *Ma éjjel eljövök érted*. Budapest, 2021, Magyar Napló.

talán az egyik legjobban sikerült is a könyvben, egy rendkívül tragikus történetet mesél el: egy kisvárosi gazdag család fia elgázol egy autót, melyben egy régóta tervezett nyaralásra induló család tagjai utaznak. A túlélő férfi szemszögéből ismerjük meg a történetet. A balesetben elhunyt felesége és két gyermeke gyászát próbálja feldolgozni, amikor a felelős ügyködése ellenére – ti. hogyan ússza meg az eseményeket a lehető legkevesebb felelősségvállalással – meg akarja ismerni az elkövetőt személyesen, hogy szembesítse tetteivel, lássa meg, kiket ölt meg, és milyen családot rombolt szét. A novella története nagyon hasonlít a *Pozíția copilului* című 2013-as Călin Peter Netzer-filmre, főbb különbség viszont az elbeszélői pozícióban lelhető fel, hiszen míg a filmben az elkövető oldaláról ismerjük meg a történéseket, addig Lőrincz novellájában a túlélő családtag gondolataiból. A történet az apa gyászán túl azonban bemutatja a gazdag, érzelmileg elhanyagolt, anyagilag elkényeztetett gyerekek közösségromboló hatását, a társadalmunkban uralkodó viszonyokat, és bemutatja, hogy mennyire kevés esélye van az átlagembernek a kapcsolatokkal és pénzzel rendelkező egyénekkel szemben a korrupstársadalomban. A szöveg súlyos és fontos témát dolgoz fel, kérdés ugyanakkor, hogy például Netzer filmjéhez képest, vagy az általános tapasztalatokon túl mi újat tud mutatni a témában? Talán erre a megfelelő válasz a megbocsátásban kereshető, amely motívum újra és újra megjelenik a kötet történeteiben, így rögtön a második novellában is, melyben a '89-es forradalom után járunk, amikor előkerül egy körzet beszervezettjeinek listája. Az elbeszélő viszont úgy dönt, nem hozza nyilvánosságra a neveket, hiszen ez csak gyűlöletet keltene. A kötet így rögtön két erős, tragikus és moralizáló történettel indít, melyben megjelenik a megbocsátás gondolata, bár a végkimenetel mindkét novellában nyitott marad: Kolozsi Árpád a megölt személyek fényképeit, videóit nézve összeesik, a *Lista* elbeszélője pedig azt ígéri Z.-nek, hogy „*mikor a többi körzet nyilvántartása is itt lesz, lehet róla szó [hogy nyilvánosságra hozzák a neveket].*” (59. o.)

Az előbbieken taglalt *Felmentés* és *A lista* szövegek mellett további jól sikerült novella *Az öreg*, melyben, kiszakadva a városból, egy kis faluba érkezünk, a falu férfiai pedig a román–magyar válogatott labdarúgó mérkőzés megtekintésére készülődnek. A szöveg bemutatja az erdélyi sokszínűséget, hiszen a közösségben megtalálhatók román felmenőkkel rendelkező magyarok is, de kissé ironikusan a szöveg

egyetlen Székely vezetéknevű szereplőjéről is kiderül, hogy örmény származású: „*Gergicza valójában oda sem figyelt, amikor Székely Bálint, akinek az ősei örmények voltak, váratlanul hozzáfordult.*” (240. o.) A novella szereplői a focimeccsből nemzetiségi, majd hogyanem politikai vitát kreálnak, melyben a nemzeti elfogultság nem engedi a szurkolók számára a reális gondolkodást, sem azt, hogy elismerjék, esetleg a másik csapatnak van több esélye a győzelemre. A konfliktust végül a falu örege oldja fel: „*bár a magyaroknak drukkolok, a szívem szerint azt is szeretném, hogy ők nyerjenek, de tudom, Gergiczának igaza van. És nem azért, hogy Gergicza máról hónapra román lett. A román csapat a jobb. Jobb!*” (244. o.) Majd miután az öregben is pillanatnyilag csalódnak, így zárja le ellentmondást nem tűrően a vitát: „*ha magyarkodni akarsz – akkor magyarkodj Bukarestben!*” (246. o.) Azontúl, hogy talán ebben a novellában sikerült az írónak a leginkább a feszültségteremtés mellett hitelesen párbeszédet írni, illetve reprodukálni a regionális köznyelvet – hányszor hallom az „*akkor miről beszélünk?*” szófordulat jellegzetes hangsúlyát –, talán ebben a novellában éri el a leginkább a szerző azt, hogy lokális viszonyaink újragondolására késztesse. Egy ilyen multikulturális, diverz környezetben mennyiben politikai kreálmány a nemzetiségi ellentétek mentén történő feszültségteremtés, ha úgy is az évszázadok alatt jelentős keveredés ment végbe a különböző – magyar, székely, román, német, örmény stb. – etnikumok között? Ugyanakkor azt is jól bemutatja a szöveg, hogy az egyes népcsoportok egymás mellett élése alapvetően békés, csak bizonyos események hatására keletkeznek feszültségek, ilyen értelemben a novellát politikai allegóriaként is olvashatjuk.

A kötet a novellák mellett tartalmaz egy hosszabb, lélektani kisregényt is. *A köztisztületnek örvendő férfi* központi figurája dr. Borostyán Lajos, egy kisváros megbecsült, ismert orvosa, aki a sok évi biztonság és prosperitás unalmának feloldása érdekében egy pitiáner bolti lopásra adja a fejét: „*Egy köztisztületben álló, sűrű veréb vagyok.*” (111. o.) A doktor a helyzetét filozófiai kérdéssé emeli, azt vitatja magában, mi az igazi szabadság, és ahogy gondolataiban összefoglalja, „*csak akkor vagy szabad, ha vállalod gondolataidat, bármilyen ijesztőek is, s bármilyen következményekkel járnak*” (113. o.), a szabadság próbája pedig számára azt jelenti, ha túl tud az egyén lépni az „*erkölcsi kötődéseken*”. Végül is a szöveg, pontosabban Borostyán doktor gondolatai a bűn és

bűnhődés problémakörébe terelődnek, így megidézve az örök klasszikus Dosztojevszkijt, akinek a prózapoetikájára és időkezelésére is hasonlítani próbál a szöveg, hiszen ahogy a *Bűn és bűnhődés*ben is egy viszonylag rövid idő van kinyújtva több száz oldalon keresztül, miközben az olvasó figyelmét Raszkolnyikov belső gyötrődéseire irányítja a narrátor, úgy Lőrincz György is a lopás kapcsán végbemenő pszichológiai folyamatokat, gondolatokat ábrázolja a hősén keresztül. Csak hogy míg Dosztojevszkijnél a bűn talán a legsúlyosabb, amit élő elkövethet, addig a gyilkossággal szemben Borostyán csak egy körömvágót emel el a szupermarket polcáról. Így a szöveg kissé komikus, majdhogynem parodisztikus hangvételt üt meg, és míg a főszereplő gyötrődése valós, és felveti a kérdést, hogy valójában mi is a bűn, az olvasónak talán nehéz komolyan venni a köztisztületben álló doktor úr gyötrődéseit. Dosztojevszkij emlegetése ugyanakkor nem légből kapott, a narrátor egy adott ponton kiszól az olvasó felé és – ezért is kerültem Borostyán doktor karakterére hivatkozva a főhős szót – megkérdőjelezi karakterének „hősi” jellegét: *„Hol van ő – csak példaként, s nem összehasonlításért említem – Dosztojevszkij Raszkolnyikovjától? El lehet képzelni Dosztojevszkij után egy modern regény- vagy novellahőst, akinek a »hősiessége« egy körömvágó ellopásában teljesedik ki?! Ha másért nem, hogy legalább valódi, ne csak képzelt büntudata legyen. Igen, ennyi a különbség egy orosz regény, orosz regényhős és egy magyar között. (...) Hát hős ez? Hős az ilyen ember? Egy fenét hős! Még sajnálni sem lehet, én magam sem sajnálom.”* (140–141. o.) A narrátor célja is így egyféle gúnyolódásban teljesedik ki. Ugyanakkor valahogy ebben a szövegben nem sikerül véleményem szerint sem a kortárs jólétben élő ember pitániér problémáinak parodizálása, sem komolyabban gondolatokat megfogalmazni a választás szabadságáról, vagy egyéb, a szövegben megemlített filozofikus gondolatoknak a kifejtése, ráadásul mindeközben vontatottá és tétnélkülivé vált az elbeszélés.

E kisregényben erőteljesen jelenik meg a főszereplő részéről a „régén minden jobb volt” típusú nosztalgiázás, ami néhol erősen kérdéses kijelentésekbe fullad, ami reflektálatlanul marad a narrátor részéről: *„mert akkor még tartásuk volt a lányoknak, az ellenkezésük nemcsak fokozta a vágyat, de a beteljesülés örömét is.”* (112. o.) Meglepő és úgy gondolom, meggondolatlan is az „ellenkezés” szót használni, ebben a kontextusban már-már erőszakot sugall. Érzéketlenségre utal a

narrátor részéről az is, amikor a családon belüli erőszakot ugyanebben a szövegben, néhány oldallal korábban elintézi egy ennyivel: „*Nem, nem is ezeket a férfiakat csodálta, mert hogyan lehet csodálni valakit is, aki megver egy nőt, sokkal inkább az asszonyaikon csodálkozott, akik mindig megbocsátottak. Újra és újra. Látták, tudták a hazugságot, amely körülveszi őket, és mégis. Éjszakákon át várták, hogy hazajöjjön az, aki majd elveri őket, vártak és sírtak, és másnap újra és újra megbocsátottak. Aztán karonfogva, tüntetően átvonultak a városon, mintha a világ legboldogabb párja lennének, hogy kivédjék a híreszteléseket.*” (108. o.) Nem az a baj, hogy ezek a témák megjelennek a szövegben, hiszen sajnos valós problémák ezek, hanem az, hogy míg a narrátor kiszólt az olvasóhoz, amikor Borostyán főhősi jellegéről elmélkedett, az ilyen súlyos gondolatokat viszont reflektálatlanul hagyja.

A kötet szövegeit áthatja valami mélyről jövő nosztalgia, a múlt idealizálása és a jelen sehová sem tartó szürke monotonitása. A szövegek szereplői többnyire idősödő középosztálybeli emberek (férfiak), viszont amelyik szövegekben feltehetően fiatalabb karakterek jelennek meg, az ő beszédüket is áthatja valami koravén szürkeség. A szereplők gyakran társítják a múlthoz a konzervativizmust, és ezt pedig valami idillikus harmóniához. Például a *Sóvárgás* novella asztaltársasága így vélekedik: „*A vita tovább folyt, az otthonülő, akik még a városból sem szeretnek kilépni, az állandóság örömét dicsérték, az otthon kelés és ébredés nyugalját, aztán szó esett az elidegenedésről, a hatalom és ember viszonyáról, a konzervativizmusról, amely »épít és véd«, a liberalizmusról, amely »egyenesen pusztít, szétveri a közösségeket, hogy védtelenné tegye az embert«.*” (62. o.) De hangsúlyosan jelenik meg az említett téma *A köztisztelőben álló férfi* című szövegben is, ahol a mai nemzedéket gyakorlatilag életképtelennek tartja a szöveg főszereplője: „*A mai nemzedékek bár használni tudják az okostelefonokat, számítógépeket, nem ismerik a legalapvetőbb túlélési technikákat*” (147. o.), és miközben a doktor úr a magyarság halálát siratja, elmereng a robotizáció által a munkaalapú társadalom felszámolásának lehetőségén is, amivel „*megszűnnek a paradicsomi állapotok.*” (152. o.) A *Penzum Helga* novellában meg már-már komikusba hajlik a múlt iránti nosztalgia, amikor a népviselet mindennapos használatának eltűnését siratja az elbeszélő: „*Nem is jó rá gondolni. Hát így sivárul el a lelkünk is.*” (211. o.) A múlt elsiratása mellett a történetek szereplőinek életében egyre közelebb

kerül a halál gondolata is. Az *öreg* című novellában az öregedés még valami megkérdőjelezhetetlen státusszal jár, akinek a szava döntő a vitákban, és ahogy haladunk előre a novellák során, úgy válik egyre tragikusabbá, és hordoz magával egyre több negatív konnotációt. A kötet címét is adó *Ma éjjel eljövök érted* főhőse egy nap megfeledkezik valamiről, ami miatt aztán előtörnek az öregedéstől való félelmei, felelevenednek a szüleivel kapcsolatos problémák, a demencia, a narrátor elmeséli, hogyan ment el fokozatosan az esze a szüleinek, majd attól tart, hogy ez örökletes betegség, ezáltal ő is hasonló sorsra jut. Közben, ahogy azt már korábban is taglaltam, a szöveg főhőse visszatekint a múltba, és egy idillikus szerelmi történeten keresztül mutatja be a feleségével történő megismerkedésüket. Az *Éjszaka* című novellában szintén hasonló szerkezet mentén építkezik a szöveg: egy ötvenéves férfi, miután éjszaka légzési nehézségei akadnak, visszaemlékezik a fiatalkorára és egy beavatástörténetet mutat be. A halál érintő közelsége a *Te vagy a legszebb* című szövegben jelenik meg. A novella idősödő főhőse rákos megbetegedésben szenved, barátai, rokonai meghaltak már, az előző novellákból megismert módon visszaemlékezik feleségével történő megismerkedésére, de itt már sötét, szomorú hangulat lengi be az elbeszélést, hiszen „*ekkor már szinte mindenkit eltemetett,*” és „*a halál beköltözött az életükbe...*” (314. o.).

Lőrincz György legújabb kötetére is jellemző az a fajta klasszikus elbeszélőmód, amelyről Bertha Zoltán beszélt a szerző egy régebbi, a 2008-ban megjelent *Besúgó voltam, szívem* című kötete kapcsán: „*az epikus ábrázolás és elbeszélés hagyományosabb lélektani módszereit, főként zsáneres, életképi, (kis)realista aspektusait mozgósítja.*”² A retrospektív, nosztalgikus, lélektani folyamatokat elemző narrátor különböző kiragadott életképeken keresztül mutatja be egy kisváros olykor tragikus, olykor komikus eseményeit, és bár néhány novella kissé vontatottá és tétnelkülivé válik, az igazán fontos, tragikus történetek a maguk kézzelfogható valóságukban jelennek meg, és csak figyeljük a szereplők vívódásait, mint a sötétben faluba tévedt farkas a nem túl idegen emberek mozgását.

2 Bertha Zoltán: Janicsár-idő, szekus-világ egy új erdélyi regényben. In *Bárka*, 2009/6.